

УДК 378.017:172.15(045)

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ – СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Добридень Алла Володимирівна

к. пед. н., доцент кафедри виховних
технологій та педагогічної творчості

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

Анотація: У статті авторкою проаналізовані зміст, мета, завдання, структурні компоненти національно-патріотичного виховання здобувачів вищої освіти. З'ясовано, що патріотизм являє собою основу життєздатності держави, важливий внутрішній ресурс, що базується на громадянській позиції особистості, її готовності самовіддано служити своїй Вітчизні. Патріотизм виявляється у практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Національно-патріотичне виховання є важливою складовою діяльності сучасної молоді.

Ключові слова: процес виховання, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, педагогічний процес, патріотизм, національно-патріотичне виховання.

У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя молодих людей, зусиллями українських військових, добровольців та волонтерів відстоює українську державність, свободу і територіальну цілісність, національно-патріотичне виховання молоді набуває пріоритетного значення.

Події останнього часу дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію.

Зважаючи на актуальність тематики, завдання національно-патріотичного виховання представлені у законодавчих та концептуальних документах,

зокрема в Законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепції національно-патріотичного виховання молоді, Концепції патріотичного виховання студентської молоді, Програмі патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, матеріалах Національної доктрини розвитку освіти, Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції національного виховання, а також у міжнародних документах (рекомендаціях ЮНЕСКО «Про виховання в дусі миру», «Резолюції з прав людини», «Конвенції про права дитини»).

Основоположні засади національно-патріотичного виховання були сформульовані видатними українськими вченими-педагогами О. Вишневським, О. Захаренком, І. Зязюном, М. Євтухом, В. Сухомлинським, І. Ткаченком. Низку наукових розвідок (А. Бойко, С. Гончаренка, О. Сухомлинської) присвячено національно-патріотичному вихованню як суспільному феномену та його соціокультурній спрямованості. Проблемам національно-патріотичного виховання значну увагу приділяли О. Абрамчук, М. Бака, І. Бех, К. Біницька, Т. Гавлітін, О. Гевко, К. Журба, Ю. Завалевський, П. Ігнатенко, М. Качура, В. Кириченко, Б. Кобзар, О. Коркішко, В. Кузь, В. Новосельський, Ю. Руденко, О. Стьопін, С. Харченко, К. Чорна, Т. Шашла.

Структурними елементами процесу національно-патріотичного виховання є: мета, зміст, форми, методи і засоби виховання, його результат. Компонентами цього процесу є: свідомість особистості здобувача вищої освіти, її емоційно-чуттєва сфера, звички поведінки.

Для організації національно-патріотичного процесу у закладі педагогічної освіти створюється інфраструктура, до складу якої входять такі суб'єкти виховної роботи: професорсько-викладацький колектив, проректор з гуманітарних питань, заступник декана з питань організації виховної роботи, куратор академічної групи, студентська рада, профспілка тощо.

При всій різноманітності пошуків, що ведуться в світі, нині, на нашу думку, слід зупинитися на трьох напрямках у дослідженнях проблем виховання:

Раціоналістичний, який може мати авторитарний чи ліберальний

характер, але обов'язково з наданням переваги науковій раціональності. Сутність цього напрямку в абсолютизації наукових знань «знаннєцентризм».

Культуроцентричний, де культура розглядається як підґрунтя виховання й освіти. Це більш сучасний погляд на виховання, який розвивається в руслі процесів демократизації. Він не обмежується закладом освіти, передбачає гуманний соціум, який здатний гармонізувати відносини людини і суспільства.

Особистісно-гуманістичний напрям (парадигма виховання) розроблений Андрієм Бойко і має антропоцентричний характер. Він об'єктивно прийшов на зміну знаннєцентричної і культуроцентричної парадигми, її системоутворюючим фактором виступає не культура, не освіта, а особистість як унікальна неповторність і найвища цінність.

Якщо наука є спільною для всіх народів, то загальної системи виховання не існує ні в теорії, ні на практиці. Кожен народ творить свою систему виховання, яка відповідає характерним рисам його народності.

Виховний процес, що організовується в кожній виховній системі (великій, середній, малій) є дуже складним явищем. Кожен колектив педагогів завжди відповідальний за його організацію перед суспільством та майбутніми поколіннями.

За словами Антона Макаренка, перед освітянами завжди стоїть подвійний об'єкт: особистість і суспільство. Змінюючи особистість, змінюємо суспільство; зміна суспільства впливає на формування особистості кожної людини як патріота своєї держави.

Ідеалом національно-патріотичного виховання у нашому суспільстві є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідома людина, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Національно-патріотичне виховання – це виховання молоді на культурно-історичному досвіді свого народу, його традиціях, звичаях і обрядах. Таке виховання забезпечує етнізацію здобувачів як необхідний і невід'ємний

складник їх соціалізації. Почуття патріотизму багатогранне за змістом. Це і любов до рідних місць, і гордість за свій народ, і відчуття своєї нерозривності з навколишнім світом, і бажання зберігати і примножувати багатство своєї країни.

Головна мета національно-патріотичного виховання, набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді рис громадянина української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Мета конкретизується через систему виховних завдань, що є загальними не тільки для усіх виховних закладів, а для всього суспільства загалом.

Тому завданнями педагогів є виховання у здобувачів вищої освіти:

- любові й прихильності до своєї сім'ї, дому, освітнього закладу, вулиці, міста, держави;
- виховання поваги до праці;
- розвиток інтересу до народних традицій;
- формування елементарних знань про права людини;
- поваги до державної символіки: герба, прапора, гімну і розуміння їх значення;
- формування бережливого ставлення до природи і всього живого;
- розвиток почуття відповідальності і гордості за досягнення своєї країни;
- формування толерантності, почуття поваги до інших народів, їх традицій.

У виховній діяльності закладу педагогічної освіти досить суттєвим є використання теоретичної парадигми національно-патріотичного виховання, запропонованої Володимиром Гнатюком, через тріаду рис особистості «громадянин – патріот – гуманіст».

Виховання здобувачів вищої освіти – це процес творчий, зорієнтований на проблеми, що пов'язані зі специфікою закладу освіти, особливостями

регіону.

Заклади вищої освіти мають здійснювати підготовку інтелектуального генофонду нації, виховання духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів. Це може бути досягнуто через:

- виховання майбутніх фахівців авторитетними, високоосвіченими людьми, носіями високої загальної світоглядної, політичної, професійної, правової, інтелектуальної, соціально-психологічної, емоційної, естетичної, фізичної та екологічної культури;

- створення необхідних умов для вільного розвитку особистості здобувача, його мислення і загальної культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої діяльності (науково-дослідної, технічної, культурно-просвітницької, правоохоронної);

- збагачення естетичного досвіду здобувачів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, закладу освіти;

- формування «Я» – концепції людини творця на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;

- пропаганду здорового способу життя, запобігання вживанню молоддю алкоголю, наркотиків, викорінення шкідливих звичок.

Підсумовуючи вище сказане, можемо зробити висновки, що процес становлення здобувача вищої освіти як фахівця-патріота складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі праці педагога; сприйняття вимог педагогічної професії, усвідомленого пред'явлення цих вимог до себе; самовиховання національно-патріотичних якостей, моделюючих особистість викладача, вчителя, реалізація творчої діяльності. Ці етапи професійного становлення майбутнього фахівця складають основу національно-патріотичного виховання у закладі вищої освіти, процес якого включає в себе освітню, наукову, позааудиторну та громадську роботу.

Здобувач педагогічної освіти готує себе не лише до навчання підростаючого покоління, а й до виховання національно-патріотичної свідомості. І перш ніж вчити самоствердженню у суспільстві, він має сам навчитися цьому. Адже специфіка виховного процесу включає в себе формування педагогічної спрямованості майбутніх педагогів та основ їх професійної етики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Національно-патріотичне виховання студентів у закладах вищої педагогічної освіти. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/8970> (дата звернення: 15. 01. 2023.).
2. Пріоритетні напрямки виховної роботи в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/9097> (дата звернення: 13. 01. 2023.).
3. Проблема громадянсько-патріотичного виховання молодших школярів у педагогічній теорії і практиці. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/9103> (дата звернення: 14. 01. 2023.).
4. Виховання громадянських цінностей в учнів початкової школи у процесі позаурочної роботи. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/15138> (дата звернення: 10. 01. 2023.).
5. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 15. 01. 2023.).